

ENTOMOLOGISCHE BERICHTEN

UITGEGEVEN DOOR

DE NEDERLANDSCHE ENTOMOLOGISCHE VEREENIGING.

N°. 42.

DEEL II.

1 Juli 1908.

I N H O U D : Dr. J. TH. OUDEMANS, Onze Nederlandsche Mutillidae. — Dr. A. J. VAN ROSSUM, Een gevaarlijke Japanner. — Dr. A. C. OUDEMANS, Aanteekeningen over Suctoria X. — Dr. J. TH. OUDEMANS, F. W. Konow †. — Dr. C. L. REUVENS, Bibliotheek.

Onze Nederlandsche Mutillidae.

In »de Nederlandse Insecten«, p. 717, vermeldde ik als inlandsch de Mutilliden-genera *Methoca* en *Mutilla*, terwijl men op p. 777—778 nadere gegevens daaromtrent aantreft. *Methoca* wordt daar opgegeven als hebbende 1 soort, *Mutilla* als hebbende 4 soorten, welke in Nederland werden aangetroffen. Onze geheele rijkdom bestaat nl. uit :

Mutilla europaea L.

» *ephippia* F.

» *rufipes* F.

» *melanocephala* F.

Methoca ichneumonides Latr.

Deze indeeling was gevolgd naar den Catalogus Hymenopterorum van von Dalla Torre. Het is mij echter gebleken, dat autoriteiten als Saunders en Schmiedeknecht (deze o.a. in zijn werk »die Hymenopteren Mitteleuropas«, 1907) noch met deze

generieke, noch met deze specifieke indeeling medegaan, doch zich eerder aansluiten aan andere inzichten, die men b.v. ook reeds in het bekende werkje van Taschenberg, »die Hymenopteren Deutschlands«, 1866, ontmoet.

Volgens genoemde schrijvers zijn *Mutilla ephippia* F. en *rufipes* F. dezelfde soort, waardoor het getal der inlandsche species tot 4 gereduceerd wordt. Daarentegen scheiden zij *M. melanocephala* F. af en brengen die tot het geslacht *Myrmosa*.

Onze inlandsche soorten zouden dus als volgt te noemen zijn:

Mutilla europaea L.

» *rufipes* F.

Myrmosa melanocephala F.

Methoca ichneumonides Latr.

Eene nadere omschrijving moge hier volgen.

Mutillidae. Wijfjes ongevleugeld, grof gestippeld, stoppelig behaard; bij *Methoca* echter glad, glanzig en spaarzaam behaard. Gelijken grootendeels op mieren, waarvan zij zich echter dadelijk onderscheiden door het gemis van de opstaande schub of de knoopvormige verdikkingen aan den steel van het abdomen. *Methoca* lijkt meer op het Ichneumoniden-geslacht *Pezomachus*, doch heeft geene uitstekende legboor, zooals daar regel is. Mannetjes gevleugeld, soms sterk van de wijfjes verschillend.

1. Thoraxrug bij het ♀ niet door insnoeringen verdeeld; geene ocellen. Voorvleugels van het ♂ met 3 cubitaalcellen; de aderen bereiken den buitenrand van den vleugel niet. Vleugelstigma klein en niet donker gevuld, waardoor het weinig in het oog valt *Mutilla*.

— Ocellen bij het ♀ aanwezig. Bij het ♂ loopen de aderen tot den buitenrand van den voorvleugel door en is het vleugelstigma gevuld, donker en duidelijk. 2

2. Thoraxrug van het ♀ door een dwarsnaad in eene voorste

en eene achterste helft verdeeld. Voorvleugels van het ♂ met 4 cubitaalcellen ¹⁾ *Myrmosa*.

— Thoraxrug van het ♀ door twee diepe insnoeringen in drie »knoopvormige« onderdeelen verdeeld. Voorvleugels van het ♂ met 3 cubitaalcellen ¹⁾ *Methoca*.

Mutilla. *Mutilla europaea* L. is 10—15 mM. lang, zeer grof gestippeld. Zwart, meso- en metathorax geheel (♀), of alleen in het midden (♂) lakrood; achterlijf bij het ♂ met blauwen metaalglans, welke, hoewel zwakker, ook aan het zwart van kop en thorax eigen is. Vleugels van het ♂ als beroekt, aan den wortel helderder. Beharing zwart. De eerste drie achterlijfsringen met een dwarsband van zilverwitte haren aan het einde. Meermalen in hommelnesten aangetroffen, meer bepaald in die van *Bombus muscorum* L. Overigens vindt men de wijfjes op den grond loopend, de mannetjes op bloemen, inzonderheid op schermbloemen. Behalve de vindplaatsen, die in »de Ned. Ins.« vermeld zijn, te weten Amsterdam, Muiderberg, Texel en Warffum, kan ik thans nog opgeven, dat ik bovendien exemplaren bezit van Elspeet en uit Zeeland.

De 9 in mijn bezit zijnde exemplaren zijn als volgt geëtiqetteerd:

♀, Zeeland, La Fontijn.

♀, Oosterend, Texel, 29 Juni 1886, J. Th. O.

♀, Texel, 29 Mei 1895, Kempers.

♀, Amsterdam, 31 Augustus 1900, Thijsse.

♀, Elspeet, Augustus 1903, de Bussy.

♂, Zeeland, La Fontijn.

♂, Zeeland, La Fontijn.

♂, Amsterdam, 8 September 1907, J. Th. O.

♂, Amsterdam, 8 September 1907, J. Th. O.

¹⁾ De cel, die door den vleugelrand begrensd wordt, medegerekend.

De laatste twee exemplaren vond ik even buiten de stad, bij Zeeburg, op schermbloemen.

Mijn indruk is, dat deze soort toch wel zeldzaam is; in de vele jaren, dat ik Hymenoptera verzamel, heb ik er geene andere ontmoet dan de drie vermelde. Saunders noemt haar voor Groot-Brittanje ook zeldzaam, vooral het ♂. Schmiedeknecht vond de soort in Thüringen nog niet.

Mutilla rufipes F. Veel kleiner dan de voorgaande soort, doch in algemeen voorkomen daarmede overeenstemmend. Lengte van het ♀ 4 à 6 mM., van het ♂ 7 à 8 mM. Wijfje: kop zwart. sprieten rood met zwarte spits. Thorax en pooten rood. Achterlijf zwart, de eerste en zesde ring rood; op ring 2 eene zilverwitte haarvlek, ring 3 en 4 met zilverwitte dwarsbanden. Mannetje: zwart, pronotum en mesonotum rood. De haren, die wit zijn, staan over het geheele lichaam verspreid. Omtrent de leefwijze van deze en de volgende soorten vind ik geene opgaven vermeld. Ik merk echter op, dat de heer B. E. Bouwman te Breda, die mij een paartje ter controleering der determinatie zond, er bij aantekende, dat het ♂ niet op bloemen gevonden was, doch op zandgrond, waar ook wijfjes werden aangetroffen. Het ♀ werd op een tuinpad buit gemaakt, waar *Pompilus*- en *Oxybelus*-nesten in de buurt waren. Ik zelf trof een ♀ aan op een zandpad, waar allerlei graafwespen huizen. Als vindplaatsen vermeldde Snellen van Vollenhoven in zijne »Naamlijst» in Dl. 2 der »Bouwstoffen voor eene Fauna van Nederland»: Katwijk, Zuidholland, de Bildt in Mei, duinen bij 's-Gravenhage in Juli.

In mijne collectie bevinden zich de volgende 7 voorwerpen, waarbij ik tevens de 2 van den heer Bouwman opsom:

♀, 's-Gravenhage, Juli, Périn.

♀, Scheveningen, Juni, Périn.

♀, 's-Gravenhage, Juli.

♀, Apeldoorn, 18 Augustus 1900, Thijsse.

♀, 's-Gravenhage, 14 Augustus 1905, Mac Gillavry.

♀, Putten (G.), 29 Juli 1906, J. Th. O.

♀, Balkbrug (Ov.), 8 Augustus 1906, Bouwman.

♂, Amsterdam, 5 Juli 1902, van der Beek.

♂, Breda, 7 Juli 1906, Bouwman.

Ik vermoed, dat deze soort in zandstreken niet zeldzaam zal blijken te zijn. Saunders noemt haar ook voor Groot Brittanje gewoon op sommige zandige plaatsen.

Myrmosa melanocephala F. Wijfje: 5 à 6 mM. lang; kop zwart, sprieten rood, met donkerder, soms bijna zwarte spits; thorax en pooten rood; achterlijf zwart, doch ring 1 geheel en ring 2 op zijde rood, de randen der overige ringen bruinachtig. Geene witte banden of vlekken, doch wel bekleed met eene gelijkmatige, ijle, witte beharing. De overeenkomst met het ♀ der vorige soort is vrij groot, doch de kenmerken op het achterlijf maken het onderscheiden gemakkelijk.

Mannetje. Mijn eenig exemplaar is klein, nog geen volle 6 mM. lang. Volgens Schmiedeknecht kunnen zij soms wel dubbel zoo lang zijn. Geheel zwart, wit behaard. Achterlijfsringen door insnoeringen scherp van elkander gescheiden. Snellen van Vollenhoven vermeldt als vindplaatsen (zijne *M. atra* Latr. en *M. melanocephala* F. zijn niet specifiek verschillend): Driebergen, 2 ♂; Roozendaal en Brummen in Augustus; Driebergen. Mijne 4 exemplaren zijn de volgende:

♀, Zeeland, La Fontijn.

♀, Putten (G.), 25 Augustus 1906, J. Th. O.

♀, Putten (G.), 31 Augustus 1907, J. Th. O.

♂, Putten (G.), 11 Juli 1906, J. Th. O.

Saunders zegt voor Groot-Brittanje: niet zeldzaam in zandige streken; het ♂ o. a. op wilde wortelen; Schmiedeknecht vond het in Thüringen veel op *Heracleum* en acht het ♀ zeldzamer.

Methoca ichneumonides Latr. Wijfje: 4—8 mM. lang, glad, glanzig, ijl behaard. Sterk op eene mier (werkster) of een *Pezomachus*-wifje gelijkend, doch door den in drieën gesnoerden thorax goed herkenbaar. Zwart, thorax en pooten grootendeels of geheel rood, zoomede het proximale deel der sprietschaft. De grootste wijfjes hebben het rood zuiverder, de kleine meer met zwart gemengd; dit wordt aldus vermeld en vind ik ook bij mijne voorwerpen bevestigd. Mannetje: geheel glanzend zwart, ijl wit behaard. Mijne 2 exemplaren zijn 7—9 mM. lang, doch zij kunnen eene lengte van 12 mM. bereiken. Het mannetje lijkt zeer weinig op het wijfje en is dan ook als afzonderlijke soort beschreven, onder den naam van *Tengyria sanvitali* Latr. Snellen van Vollenhoven vermeldt alleen mannetjes in de duinen gevonden en in Juli op de Gliphoeve (Heemstede). Zelf bezit ik er ook twee. Wijfjes waren tot voor korten tijd bij ons nog niet waargenomen. In 1907 werden mij echter door den heer Bouwman te Breda twee wijfjes gezonden, terwijl ik nu zeer onlangs er zelf een drietal buit maakte. Deze 7 exemplaren zijn als volgt geëtiquetteerd:

♀, Breda, Mastbosch, 26 Juni 1906, Bouwman.

♀, Harendermolen, 25 Augustus 1906, Bouwman.

3 ♀♀, Putten (G.), 8 Juni 1908, J. Th. O.

♂, Driebergen, 14 Juli 1882, J. Th. O.

♂, Putten (G.), 12 Augustus 1885, J. Th. O.

Bij het exemplaar van Breda teekende de heer Bouwman aan, dat hij het zag werken en een *Ammophila*-nest sluiten. Saunders noemt deze soort voor Groot-Brittanje zeldzaam, het mannetje zeer zeldzaam. Schmiedeknecht zegt, dat zij in Midden-Europa is verspreid, doch zeer zeldzaam voorkomt. Wellicht is het mij in den a. s. zomer mogelijk, iets naders omtrent de leefwijze van dit merkwaardige dier te ontdekken, daar de vindplaats onder mijn onmiddellijk bereik ligt en zij er blijkbaar nog al voorkomt. De 3 voorwerpen, die ik thans ving,

liepen rond, zonder dat daarbij tot het hebben van eenig doel kon worden besloten. Ter plaatse waren thans nog geene of zeer weinige gaatjes van Graafwespnesten te ontdekken, wel vele van *Cicindela*-larven.

J. TH. OUDEMANS.

Een gevaarlijke Japanner.

Het »Nieuw Landbouw-weekblad« van 29 Mei 1908 bevat het volgende over Japansche Sprinkhanen in Duitschland:

»De eigenaar van eene kweekerij in Sudmühle bij Münster bemerkte sedert eenigen tijd, dat in een van zijn kassen de in bloempotten gezette *Adiantum*-planten ¹⁾ geheel en al verdwenen; de stelen der bladeren werden dicht bij de aarde afgesneden. Eerst geloofde men, dat muizen deze verwoesting aanrichtten; toen men echter eens in den nacht met een brandende kaars in het plantenhuis kwam, zag men duizenden onbekende sprinkhaanachtige dieren, die daar omkrioelden en rondsprongen. De tandarts C. Hartmann uit Münster, een goed kenner van de lagere diersoorten, die daarover in eene courant te Münster schrijft, noemt deze dieren Japansche sprinkhanen (*Diestrammena marmorata*) ²⁾. De kleur van het dier is licht- en donkerbruin gemarmerd; het lichaam is ongeveer 0.75 cM. dik en 1.5 cM. lang; de springpooten zijn buitengewoon krachtig ontwikkeld; zeer lang zijn de voelsprietten, ongeveer viermaal zoo lang als het lichaam, zoodat het dier van het einde der springpooten tot de punten der voelsprietten eene lengte van 10 cM. en meer bereiken kan. Het heeft geen vleugels, en maakt daarom

¹⁾ Vermoedelijk zullen zij ook andere gewassen aantasten.

²⁾ Door Prof. Kräpelin, te Hamburg, aldus gedetermineerd.